
Itäisen perhemallin jäljillä

**Jukka Partanen: Isän tuvas-
ta omaan tupaan. Väestö ja
kotitaloudet Karjalankan-
naksen maaseudulla 1750–
1870. SKS, 2004, Helsinki.
208 s.**

■ Jukka Partasen väitöskirja on osa perhehistorian tutkimuksen demografista traditiota, jossa selvitetään kotitalouksia, perherakennetta ja perhemuotoja. Tutkimussuuntauksen läpimurto tapahtui 1960-luvulla, jolloin John Hajnal esitti tunnetun teesinsä läntisestä ja itäisestä perhemallista. Tuolloin myös lanseerattiin perusolettamus, jossa Suomi asetuu läntisen ja itäisen perhemallin rajavyöhykkeeseen. Pietari–Trieste -akselista tuli eu-

rooppalaisen perhehistorian maaginen rajalinja. Sittemmin malleja on yhtäältä täsmennetty, toisaalta problematisoitu. Hajnalin teesi on innoittajana myös Partasen tutkimuksessa.

Myös Suomessa on tutkittu itäistä perhemallia ja siihen vaikuttaneita tekijöitä. Tutkijoita askarruttaneita kysymyksiä ovat mm. taloudellisten, kulttuuristen ja mentaalisten tekijöiden vaikutukset kotitalouden kokoon ja rakenteeseen. Partanen on ottanut kunnianhimoisen tehtävän selvittää kysymystä, josta alkaa jo olla julkaistuna suhteellisen paljon tutkimusta. Samalla hän osoittaa, että aihetta ei ole ammentettu tyhjiin. Hänen tulkintansa täsmentävät ja korjaavat aiempia tulkintoja. Yksityiskohtainen paneutuminen Räisälän ja Valkjärven tapauksiin auttaa ymmärtämään kotitalouden rakenteeseen liittyviä taloudellisia, yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tekijöitä. Partanen osoittaa tuntevansa relevantin perhehistoriallisen tutkimuksen ja pystyy tuomaan oman panoksensa perhehistorian kasvavalle kentälle.

Partanen tarkastelee väestöä, avioitumiskäyttäytymistä ja kotitalouksien rakenteita sekä niiden kehitystä Karjalankannaksen maaseudulla esiteollisella aikakaudella. Tutkimustehtävä on esitetty perusteellisesti mutta kovin laveasti. Tutkimusta olisi jäsentänyt paremmin selkeä pääkysymys, joka kytkeytyy aiemmassa tutkimuksessa esitettyihin tulkintoihin. Tällöin tutkimus liittyisi selkeämmin osaksi itäsuomalaisista perheistä ja kotitalouksista käytyä tieteellistä keskustelua. Lukija saisi heti vastauk-

sen kysymykseen, miksi aihetta kannattaa tutkia.

Toinen tutkimusta vahvistanut seikka olisi ollut eksplisiittinen metodinen keskustelu, joka selvittäisi, millä tavalla tutkija esittää kysymyksensä ja vastaa esittämäänsä kysymykseen. Metodiset ratkaisut tulevat toki esiin tavassa, jolla Partanen luokittelee perheitä ja kotitalouksia. Demografisesti suuntautunut perhehistoriallinen tutkimus pyrkii selvittämään, millaisia ovat olleet primääriyksiköt, joissa ihmiset ovat asuneet ja eläneet. Vuonna 1972 Peter Laslett hahmoteli perhetypologian, joka tarjoaa välineen perhehistorian vertailevaan tutkimukseen. Tavoitteena on vertailukelpoinen analyysiyksikkö ja sitä kautta vertaileva yhteiskuntatutkimus. Partanen kuitenkin ottaa etäisyyttä laslettlaisesta typologisoinnista ja on sitä soveltaen laatinut oman mallinsa. Malli on suhteellisen toimiva, mutta siihen liittyy vaara, että vertailukelpoista informaatiota hukkuu ja vertailu vaikeutuu. Tämä koskee erityisesti ristiriitaista tapaa, jolla avioliittoa käytetään perhemuodon kriteerinä.

Tutkimuksen keskeinen lähdeaineisto koostuu henkikirjoista, seurakunnallisesta väestökirjanpidosta ja tuomiokirjoista. Lisäksi on käytetty aikalaiskuvia. Tutkimus on vankalla pohjalla, kun Partanen erittelee väestöhistorian aineistoja ja tekee niiden avulla päätelmiä avioitumismalleista. Hän osuu ilmeisen oikeaan todetessaan, että Kannaksen vähäinen esiaviollinen kanssakäyminen liittyi väestörakenteeseen. Lisäksi hän osoittaa

vakuuttavasti, miten avioituminen oli itäisen mallin mukaista. Sen sijaan kertovien aineistojen ja aikalaiskuvausten lukutapa on ongelmallisempi. Paikka paikoin 1800-luvun virkamiesten ja yläluokan käsitykset kansan laiskuudesta ja mukavuudenhalusta näyttävät muuttuvan tutkijan omiksi tulkinnoiksi.

Kotitalousrakennetta käsiteltäessä Partasen itsenäinen tutkijan ote näkyy ehkä kaikkein vahvimmin ja keskusteluiden tutkijoiden esittämien tulkintojen kanssa on onnistuttu. Kotitalouksien määrän kasvusta Partanen esittää oman aineistonsa perusteella uskottavia tulkintoja, jotka tuovat uutta tietoa tilojen jakamisen ja väestökehityksen yhteydestä. Samoin hän käsittelee hyvin demografisia tekijöitä, korjaa Ulla-Britt Lithellin tutkimustuloksia ja pystyy selittämään, mistä muutamien Kannaksen pitäjien imeväiskuolleisuuden nousu 1800-luvulla johtui. Muutamissa alaluvuissa olisi voinut selkeämmin tuoda esiin tutkijan johtopäätökset virkamiesten näkemyksistä.

Taloyhtiömuodoista kirjassa käydään tärkeää tutkimuskeskustelua. Vauhtia kysymyksen käsittelyyn Partanen ottaa Voionmaasta, jonka mukaan yhtiömiehet olivat työvoimaa. Työvoimana heidät nähdään monissa myöhemmissäkin tutkimuksissa. Yhtiömieslaitosta koskevassa alaluvussa on mainiota lähdekriittistä pohdintaa mahdollisuudesta tavoittaa menneisyyden kotitalousjärjestelyjä. Rippikirjojen heikkous kotitalouksien kuvaajana on jo ennestään tunnettua, mutta yhtä heikosti yhtiömiehiä näyt-

tävät paljastavan henkikirjat. Tuomiokirjoista yhtiömiehet löytyvät parhaiten, etenkin kun yhtiöstä riideltiin. Johtopäätös, jonka mukaan henkikirjaan kirjatut yhtiömiehet ovat vain minimi todellisesta määrästä, on uskottava.

Partanen käsittelee tutkimuksessaan avioitumista ja perhettä, joissa sukupuoli on keskeinen tekijä. Samoin hän vertaa eri väestöryhmiä. Tutkimuksen keskeiseen käsitteistöön ei kuitenkaan ole nostettu sen enempää sukupuolta kuin luokkaa tai sosiaalista asemaakaan. Niiden problematisointi olisi syventänyt tutkimusta. Esimerkiksi yhtiömiessuhteen liittyvien perintölainsäädännön ja -käytännön osalta hyvin alkavaa tutkimusta olisi terävöittänyt sukupuolen merkityksen erittely. Sukupuolen vuoksi tyttärien ja poikien asema, oikeudet ja velvollisuudet olivat erilaisia, mikä heijastui kotitalouksien rakenteeseen ja käytäntöihin. Partanen on päätymäisillään urauurtaviin tutkimustuloksiin, mutta tulkinta jää puolittiehen, koska sukupuolinäkökulman antia ei ole hyödynnetty. Myös joitain kiusallisia lapsuksia olisi voinut välttää, jos sukupuolinäkökulma ja luokkanäkökulma olisi eksplikoitu.

Kaiken kaikkiaan Partasen kirja on kuitenkin aidon tutkimustyön tulosta. Tutkija pystyy oman tutkimuksensa avulla ottamaan kantaa mm. John Hajnalin teesiin läntisestä ja itäisestä perhemallista. Partanen täsmentää ja täydentää kuvaa itäsuomalaisista kotitalouksista ja niiden kokoa säädellettävistä tekijöistä. Hän kiinnittää ansiokkaasti huomiota lain-

säädännöllisiin tekijöihin, samoin perimysjärjestelyjen vaikutukseen. Analyysi on enimmäkseen pätevää ja tutkimustulokset mielenkiintoisia. Hyvien tulosten loistoa himmentää kirjan paikoitellen ontuva kieliasu ja viimeistelemättömyys. Hyväntahtoinen lukija ymmärtää, mitä tutkija epäselvillä viittaussuhteilla tarkoittaa, mutta kirjoja ei kirjoiteta ainoastaan hyväntahtoisille lukijoille. Hyvästä tutkimuksesta olisi tullut parempi, jos viimeistelyyn olisi kiinnitetty enemmän huomiota.

Pirjo Markkola